

Állandó Tanügyi Lapmelléklet

A Fogarasvármegyei Általános Tanítóegyesület megbízásából szerkeszti:
Szeremley Császár Ákos.

Társszerkesztő: Rákosi Ferenc.

Ezen lapmellékletnek szánt közlemények a szerkesztő címére: Kir. Tanfelügyelőséghez küldendők

Egyről-másról.

Mióta ez a lap a betűszedő sztrájk miatt szünetel, nagyot fordult az idő kereke. Sok jót, sok örömet az idők változása nem hozott, de szegényebbek lettünk illúziókban és egyebekben. Vegyük egy kicsit sorra, amint következnek:

Elköltözött *Mikszáth* is, a nagy mesemondó, de vigaszt meríthetünk abból a gondolatból, hogy csak most kezdődik az ő nemzetnevelő uralmának korszaka. Sokan, kik céltalan siettünkben nem igen érünk rá az úde forrásvizekből meríteni, ilyenkor, egy-egy nagy halott ravatalánál, a gyász és veszteség pillanataiban, megdöbbenve állunk a pusztaság közepén és égő szomjúságot érzünk, vágyat, mely sarkal az oázisok felé és a nagy emlékjelek, a hallhatatlanok, a piramisok tövében keresünk üdülést. És föléled a rege a zengő szoborról, mely bűbajos meséket sugdos a fülünkbe, mert a piramisok oldalai tele vannak róva runákkal, hogy minden nemzet fia érthetnek belőle, ha csak érteni akarják. Mi pedig, az ő népe, nem lehetünk hűtelenek hozzá és önmagunkhoz, fölkeressük, mert föl kell keresnünk őt, mert egy benső parancsoló ösztönnek nem tudunk ellenállani s aki életében éppen csak nagy író volt és semmi egyéb, haló poraiban lesz atyánk és tanítómesterünk. Mohos kövek és régi kutfők alól fakad az örökélet vize. Amíg vigan csevegve halad tova a bővizű csermely a virágos réten, nem sokat hederítünk rá, mert nem érezzük a szükségét, de ha tikasztó szomjúság vesz rajtunk erőt, ha a csermelyek is kiapadnak, akkor megoldjuk saruinkat és úgy zarándokolunk a kutfejekhez, Tehozzád is — nemzeti irodalmunk büszkesége: *Mikszáth!*

Ami közéletünket huzamos időn át izgalmában tartotta, végre befejeződtek a választások. De még ma is amint elhaladunk az uton, egy iparos bizonyos nyomatékkal sőt szinte kihívóan mondja a hátunk mögött: *Szetreaszka Serbán!* És ennek a szetreaszkanak különös fennhéjázó éle van, mert nem Serbánnak szól, ahova cimezve látszik lenni, hanem az előtte elhaladó más meggyőződésű polgárt akarja sérteni érzületében. Hát ez az, amit szótárgyává teszünk, mert az ily apró megfigyelések, ha mindjárt csak szórványos esetek tanuskodnak is mellette, beigazolják néhai báró Eötvös József szavait, ki e hazában a testvériségnek legbuzgóbb apostola volt s mégis ő állította fel azt a tételt, hogy minden nemzetiségi törekvés prepotencia, hatalmi és uralmi vágy, melynek tehát már a közbéke szempontjából sem szabad érvényesülnie. Hallomásom szerint néhol most is annyira megy a dolog, hogy egyes választók magatartásukért és szavazataikért még ma is üldözésnek vannak kitéve és megfélemlítettségükben nem mernek hazamenni a községbe, ahol otthonuk van és családjuk folytonos remegésben él.

(Inter parenthesis: Ezért részben már egyenesen a megválasztott jelölt tehető felelőssé. Ő tartozik választói között rendet teremteni s az első szónak, mit megválasztatása után hozzájuk intéz, a békecsinálás jegyében kell elhangzania, ha méltónak tartja magát a polgári koszorura, mit a népbizalom feléje nyújt. Amint a lovagias mérközéseknél a párbaj-codex, avagy távolabbi viszonylatokban a nemzetközi jog, ugy a politikában is parancsolólag írja elő e magatartást a politikai loyaltás és ethika.) Az ily esetek mégis csak szórványosak és abban, hogy e jelenség csak részleges és nem általános, egy más irányu elismerés is foglaltatik. Az örökölt nemzetiségi dispositióból származó prepotens hajlam ugyanis önkéntelen s csak a műveltség és önuralom paralizálhatja, ha tehát bár részben paralizálva van, abból a népműveltség bizonyos fokára következtethetünk, melynek alapján elmondhatjuk, hogy az a 42 év, mióta Magyarországon iskolatörvény és újból alkotmányos élet van, még sem tűnt el nyomtalanul. A nép ugyan bevette a nemzetiségi eszményeket, lelkesedik is értük, szavaz papjai kívánsága szerint, mint a parancsolat, de van benne bizonyos jobbjérés s bizonyos mélyebb meggyőződés, melyből kikölkenteni magát nem engedi. Ezt személyes meggyőződésünk, de meg annak alapján is állíthatjuk, mert föl kell tennünk, hogy ahol rend van, azt nem a hatóságok beavatkozásától való félelem, hanem a jobb meggyőződés tartja fenn. Ebből a megállapításból a tanítók is újabb lelkesedést meríthetnek munkájukhoz, mert könnyű elképzelni, hogy iskolák nélkül ma a művelődésnek jóval alacsonyabb fokán állanánk, mi nagyobb veszélyeket is rejthetne magában oly időkben, midőn lelkiismeretlen egyének éppen a sötétség erőinek mozgósításával akarnak célt érni. Beszéljünk most ezért kissé az iskolákról s mindenek előtt valljuk be, hogy a választási küzdelem, mely nagy rombolást vitt végbe a lelkekben, a gyermekeket, a gyermekek lelkét sem hagyta érintetlenül. A felnőttek izgatott beszéde ugyanis a gyermekek lelkében talál a legfogékonyabb talajra s lelkiismeretlen izgatás esetén ott már korán a gyűlölet és faji praepotentia vadhajtásait növeli nagyra. Sőt... meggondolandó, hogy a gyermek képzelete színez és nagyit s ha teszem fel a felnőttek csak valamelyes különös nemzetiségi jogokról beszélnek, a gyermekek már elképzelik a tartományi különállást, avagy Nagy-Oláhországot, mely fiktív eszménynek ők már is fölesküdtött katonái. Én ez ellen egyetlen egy orvosságot ismernék... Oly kerületekben, hol a gyermekek lelkének nagymérvű megmetyelvezését tapasztaljuk, vagy az a felnőttek magatartása alapján föltehető, a kerület követküldési jogát több-kevesebb cyklusra fel kell függeszteni, a választást pedig azon egy esetre nézve okvetlenül meg kell semmisíteni. Ha ez elvet tételes törvényeink codificálnák — mely eszme fölvetésénél bennünket nem politikai tendencia, hanem tisztán a

a gyermekvédelem vezet — elérhető volna hogy a kortesek féltő gondnal óvakodnának oly eszmék terjesztésétől, olyan hurok pengetésétől, melyek a faji gyűlölet fölcsatására alkalmasak. A tanító pedig csak végezze a maga kötelességét az iskolában s ne feledje amit egy nagy államférfi mondott: „Én mindent elkövettem, hogy az iskolát, minden rendű iskolát, a hazafiság iskolájává tegyem.“ E szavak mögött mindenki föl fogja ismerni gróf Apponyi Albertet. Ővé a legújabb iskolatörvény és az őt követő nemzedékek a végrehajtás, melynél a törvény betűjéhez és szelleméhez is ragaszkodni kell. E szellem lényege, a fenti idézetben kifejezésre jutó alapeszme mellett az, hogy a tanító állását a felelősség szempontjából fogja fel s jaj ha a tanítók, vagy a törvény végrehajtói e felelősséget nem jól értelmeznék, de hogy jól értelmezzék, arra garancia van a törvény betűjében.

A választási küzdelmek idején hallottam valami afélét, hogy a községi és hitfelekezeti lakosok oly indokolással akarták a tanítók magatartását befolyásolni, hogy a tanítókat a község avagy hitfelekezet tartja, az választja s ezáltal a tanító el van kötelezve, hogy mindig azt a magatartást tanúsítsa, melyet tőle *kenyéradó* követelnek. Bizonyos, hogy akik ezt a bolondgombát süttették, tisztán kortesfogásnak szánták azt, de a tanulatlan nép azért komolyan veszi. Ezeknek ugyan hiába beszélünk a meggyőződés szabadságáról, sziveskedjenek azonban felvilágosítani őket, hogy mindenki, aki az államban önkormányzatot gyakorol, tanítói állást tart fenn és tanítót választ, az állam hatalmát gyakorolja, mert e hatalom az államtól származik s csakis az állam jogosításával gyakorolható. Végső fokon tehát minden tanító *állami* tanító (a törvény *köztisztviselőnek* minősíti) s így igen veszélyes a politikai magatartást a függőség szempontjából felfogni, mert akkor a fentebbi logika kiterjesztésével e dologban is az államot, vagyis az államhatalom mindenkori kezelőjét, a kormányt kellene legeslegfőbb diktátorul odaállítani. Ez az okoskodás tehát olyan utvesztőbe vezet, mely a szabadságról alkotott mindenféle fogalmainkat megsemmisíti s a legsötétebb abszolutizmust állítja helyre. A középkori hűbéreszmények mindig kísértének, — valahányszor a hatalmaskodás előttünk bármi alakban megjelenik. Ime a tükör, melyből egyszerű következtetéssel bárki megrajzolhatja magának a társadalom képét az esetre, ha a prepotens erők érvényesülésének az állam reudező és fenntartó hatalma nem vetne gátat. Évszázadokkal vettelnék vissza az emberi kultúra haladásában s e visszafejlesztő irányzat mellett talán még megérnők az őállapotot, melyet Hobbes így jellemez: *Bellum omnia contra omnes!* (Mindenkori háboruja mindenki ellen!)

A gör. keleti iskolák fölé a nagy-szebeni konrisztorium külön tanfelügyelői ál-

lást szervezett s most emiatt kétoldról is támadják a konzisztoriumot: Egyfelől a gör. kel. esperesek, kik az egyházalkotmány szerint az iskoláknak született és természetes felügyelői s így ebben hatáskörük csorbitását látják, másfelől az állami felügyelet hívei vetnek gáncot ez intézkedés ellen. Am egyik félnek sincs igaza: A gör. kel. egyház alkotmánya nem olyan merev, hogy nova creatio ne türne, másfelől pedig bizony mondom, hogy akik ennek az intézkedésnek legjobban örülnek, azok éppen az állami tanfelügyelők. Ennek pedig egyetlen oka, hogy több szem többet lát s így az állami és egyházi tanfelügyelők viszonyát természetesen és szükségképpen a kölcsönös támogatás fogja kitüntetni, mert ez az a természetes létalap, mely az intézmény szelleméből önként következik.

Említsük meg végül még azt is, hogy a továbbképző tanfolyam, melyről a lap 21. számában szóltam, jelentkezők hiányában nem lesz szervezhető. Elismerem, hogy a hiba emiatt is engem terhel, mert *alkalmatlan időben* vettem fel az eszmét. Nem baj! A jó pap holtig tanul, de azért mégis sejnálnom kell a tévedésemet, mert azt hiszem, hogy én is vesztettem és tanítótársaim is vesztettek.

Szeremley Császár Ákos.

HIVATALOS RÉSZ.

Értesítés.

A Magyarországi Tanítóegyesületek Szövetségének Elnöksége a következő értesítést küldötte:

Sz. 678—1910. A Keresk. Miniszter ur f. hó 23-án aláírta azon 33980. sz. rendeletét, amelynek alapján hazánk összes községi és felekezeti iskoláinál működő ovónők, tanítók, tanárok és tanítónők féláru vasuti jegy váltására jogosultak.

Az igazolvány megszerzésére vonatkozólag, az Államvasutaknál nyert szives információ alapján következőket közlöm:

1. Az igényjogosult egy drb. visit fényképét (s nem mint azt előzőleg nyert utbagazítás szerint jeleztem 2 pld.) mellőoldalon sajátkezűleg aláírva, 2 drb. 1 koronás levélbélyeggel átadja az intézet igazgatójának.

2. Az igazgató urak a csatolt fényképek alapján két példányban összeállítják kérvény alakjában a hivatalos névjegyzéket s az egyik jegyzék üres oldalán (pl. a 3 oldalon) egymás mellé fölragasztják a 2—2 kor. értékű levéljegyeket ép úgy, mint ahogy az okmánybélyeget szokták.

3. Ezen jegyzékek az illetékes kir. tanfelügyelő ural aláírattatnak és a hivatalos pecséttel ellátva az államvasutak igazgatóságához beterjesztendők.

Elemi és polgári iskoláknál magasabb tanintézeteknél, elég az igazgatói hitelesítés.

Igényjogosult minden kinevezett vagy rendes állásra megválasztott ovónő, tanító (nő), tanár és hitoktató.

Óradíjas alkalmazásban levők nem kaphatják meg a kedvezményt.

A kérvényezés határideje folyó évi július hó 31-ig van megállapítva.

Budapesten, 1910. évi május hó 29-én.

Kartársi tisztelettel: Moussong Géza elnök.

Ezzel kapcsolatosan értesítjük a kartársakat, hogy a féláru vasuti jegyhez szükséges fénykép felvételeknél Tanítóegyesületünk elnöksége a vármegyei tanítóegyesület

re Madácsy Gyula fogarasi fényképésznél 20 százalék árengedményt eszközölt ki.

Fogaras, 1910. június hó 10-én

kartársi szeretettel:

Az elnökség.

VEGYESEK.

— **Pánczél Károly.** Az iskoláknak nemesszívű barátja hunyt el Pánczél Károly fogarasi ref. lelkész személyében, kinek két emberöltőt betöltő tevékenysége az egyház és a közművelődés ügyének lelkes és buzgó szolgálatában telt el. Még rövidlégzetű, szakgatott előadásban is nehéz felsorolni azon intézményeket, melyek létesítése és fenntartása az ő nevéhez s lelkes tevékenységéhez fűződik. Mint egyházának papja, elsősorban a fogarasi református egyházközség iskolaügyének fejlesztését tűzte ki céljául s tette ezt azon nemes ambícióval, hogy midőn saját házatáját rendezte, ugyanakkor példát szolgáltatson messze tündöklő ragyogással mindazoknak, kik közel és távol a közművelődés ügyét szolgálni hivatottak. Az egyházközség iskoláit szellemileg és anyagilag felvirágoztatta, a szűkkeretű fiúiskolát kiépíttette, a leányiskolának a Bethlen utcában külön telket szerzett és felépíttette 2 tanteremmel és szép tanítói lakással. Ő teremtette a szegény gyermekek felruházására és tankönyvekkel való ellátása céljából a segélyalapot, majd lelkészársával karöltve megalapította a Bornemissza Anna Egyletet, mely a segélyalap céljait magáévá téve, azokat most is állandóan ellátja. Az iskola tandíjjövedelméből gazdag és tartalmas tanítói könyvtárat szervezett és ő kezdte először taníttatni a női kézimunkát oly időben, midőn arról a hivatalos tantervekben még szó sem volt. Többek közreműködésével ő létesítette Fogarason első középtanodát a polgári fiú iskolát és polgári leányiskolát s előbbi a kereskedelmi iskola szervezésével betetőzte. Szervezte továbbá az iparos tanonc- és kereskedő tanonciskolákat, azoknak valamint a polgári leányiskolának és községi kised-ovodának sokáig volt díjmentesen pénztárnoka, majd gondnoka, az iskolaszék és felügyelőbizottságok elnöke. Részt vett minden nevezetesebb tanítói mozgalomban, megszokott vendége volt az általános tanítóegyesület gyűléseinek s ennek kelésében a megye földrajzi tankönyvének megírására ő szerzett jutalom- és tiszteletdíjat. Minden hitfelekezeti iskolaügye iránt mélyen érdeklődött és a különböző fogarasi iskolák záróvizsgálatain mindig jelen volt. Jártában-keltében tanulmányozta az iskolaügyet s így szerzett tapasztalatait nem mulasztotta el egyházközsége iskoláinak javára értékesíteni. Az egyházközség tanítóival szemben, mint atya gyermekével, a legbensőbb viszonyt tartotta fenn és azok minden jogos és méltányos törekvését szívén viselte s öröme telt abban, ha jutalmazhatott. Semminemű közadakozásból, mi az iskolákra és közművelődési ügyekre vonatkozik, nem vonta ki magát s hol tetel, szóval és bölcs tanácsadásával segíthetett, mindig jelen volt, mint a jó pásztor és a jó magvető, ki az Ur földjét az egyszerű kötelességteljesítésen tulmenő lelkes szeretetből műveli. Legyen emléke áldott!

— **Kitiltott tankönyv.** A vall. és köz. m. kir. Miniszter értesítette Fogarasm. kir. tanfelügyelőjét, hogy a „*treia carte de cetire pentru elevii populare*, de N. Stefu, Jos, Mol-

dovan, N. Boscaiu, Jul. Grosorean, P. Vancu, Editiunea III. Arad. 1910. Preț. 60 fileri“ tankönyvnek csupán a most megjelent III. kiadása van engedélyezve a román tannyelvű el. népiskolák számára, miért is a régebbi, valamint a netán később megjelenő kiadások mindaddig kitiltott tankönyveknek tekintendők, míg az engedélyezés valamely újabb kiadásra is ki nem terjesztetik.

— **A Fogarasmegyei Általános Tanítóegyesület törösvári járásköre folyó évi május hó 22-én, Zernesten tartotta rendes évi közgyűlését.** A gyűlésen megjelentek: Szabó Elemér kir. tanfelügyelő, számos felekezeti tanító és a kör tagjai teljes számban. Recker János köri elnök megnyitó beszédében melegen üdvözölte a kir. tanfelügyelő urat, ki válaszában lelkes szavakkal mondott érte köszönetet s örömeinek adott kifejezést, hogy a tanítóegyesület jellegkülönbség nélkül ily szép számban gyülekezett össze. Ez régóta nagy előszeretettel táplált eszméjének megvalósulásához vezet, mely nem kíván válaszfalat emelni az ugyanegy munkában, egy azon cél felé küzdő tanítóegyesület között. Kéri őket, hogy összmunkásságuk sikere érdekében továbbra is karöltve buzgalkodjanak.

Ezután Girgaschné Sommer Borist törösvári áll. tanítónő gyakorlatilag mutatta be a modern rajztanítás módszerét egy bevitt tárgynak természetutáni lerajzolásával által, kifejtve egyszerre mind az új rajztanítás előnyeit is. A tanulók a módszeres levezetés és kellő szemléltetés után, álló rajztömbön, elég ügyesen elkészítették az előző telt cserépfazék árnyékolt rajzát. A gyűlés a tanítást jól sikerültnek minősítette s jegyzőkönyvi dicsőretet szavazott. Danciu Péter szunyogszéki községi igazgatótanító igen szép nyelvezettel megírt tanuságos értekezletet olvasott fel „Szabad levegőn“ címmel, melyet a gyűlés a „Fogaras és Vidéke“ Tanügyi mellékletében való közlésre ajánlott. Dr. Lessmann Henrik megyei tiszti főorvos előre bejelentett akadályoztatása és távolmaradása folytán „Védekezés a tuberkulózis ellen“ című felolvasás elmaradt s helyett Turdean Valér ótöháni községi tanító „A tanító a társadalomban“, című sikerült dolgozatát olvasta fel, mely a köri gyűlés határozatából és a szerző hozzájárulásával a tanítóegyesület hivatalos lapjában szintén közölni fog. A jelölt felekezeti tanítók közül többen a körbe való belépéseket jelentették be, amit a gyűlés örömmel tudomásul vett, mert így az összetartozás eszméje mindjobban kifejezést nyer. Hogy pedig a felekezeti tanítók is tevékeny részt vehessenek a kör munkájában: Szabó Elemér kir. tanfelügyelő ur indítványára elhatározták a tagok, hogy gyűléseik színelőül ezentul mind sűrűbben fognak felekezeti iskolákat kijelölni. A gyűlés táviratilag üdvözölte Zichy János gr. közoktatásügyi miniszter, Molnár Viktos államtitkár és Széll József főispán urat. Gyűlés után a Horváth-féle vendégfőben sikerült társaságba követekezett.

Egy tag.
— **Bölcsődal.** Egy kedves és szép bölcsődal közlünk itt, mellyel az Indiák nagy uralkodóját ringatta egykor édesanyja, a költői lelkű Victória királynő. Földi pompa és hiúság most már elhomályosult a nagy uralkodó szemei előtt: VII. Edivárd meghalt, de ha lelkünk örökéletű, s ha van, amit a földi élet szerzeményeiből is megtartunk a tulvilágon, ugy e bölcsődal bizonyosan ezen örökéletű szerzemények közé tartozik. A dal szövegét a „Bp. H.“ hasábjairól vesszük át; Szerzője maga Victória királynő, zenéjét pedig a királyi férj és apa szerzte:

Bölcsőd mellett kis fiacskám,
Nem királynő vagyok én,
A szerető édesanya
Ringat édes, lány ölen.
Indiának minden kincse
Drágább nekem nem lehet,
Mint ha édesen nevetve
Rám tekint két szép szemed.
S nem véd meg semmi bajtól
Büszke bibor, baldachin,
Mint az Isten, mig itt szunnyadsz
Jó anyádnak karjain!